

GAVANALİZ 2023

2023, 007

GELİŞEN KOŞULLARA KARŞI DEĞİŞMEYEN YARGILAR: TÜRKİYE'DE YABANCI DÜŞMANLIĞI ARTIYOR MU?

Elif Aydın

Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi (TÜGAM)

Lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyoloji bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimine sosyal politika alanında devam etmektedir. Göç Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nin koordinatörlüğünü yürütmektedir. Kimlik, yabancı düşmanlığı, yabancılar hukuku ve medya alanlarında araştırmalarını sürdürmektedir.

Moh Asmahil Kohan

Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi (TÜGAM)

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, hukuk fakültesi, milletlerarası özel hukuk anabilim dalı doktora öğrencisidir. Temmuz 2022'den itibaren Göç Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi (TÜGAM) araştırmacısı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Yabancılar Hukuku, Kayıp Göçmenler, Aile Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku alanlarında araştırmalar yapmaktadır.

Elif Aydın elif.aydin@gocvakfi.org

Mah Asmahil Kohan asmahil.kohan@gocvakfi.org

GELİŞEN KOŞULLARA KARŞI DEĞİŞMEYEN YARGILAR: TÜRKİYE'DE YABANCI DÜŞMANLIĞI ARTIYOR MU?

Elif Aydın

Moh Asmail Kohan

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte sınır ötesi insan hareketliliğinde artış yaşandığı görülmektedir. Yayınlanan son raporlara göre dünyada yaklaşık 281 milyon kişi kendi ülkesi dışında başka bir ülkede göçmen olarak yaşamaktadır (IOM, 2022). Ekonomik, sosyal, siyasal ve çevresel faktörlerden etkilenen bu hareketlilik dünya nüfusuyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Göçmen sayısının gün geçtikçe arttığı yönündeki algılarımız ve popüler söylemlerin aksine uluslararası göçmenlerin dünya nüfusuna oranında belirgin bir artış yaşanmamıştır; çünkü göçmenlerin sayısı 1960'tan beri dünya nüfusunun artışıyla paralel gitmektedir (Castles, Miller ve de Hass, 2022: 5).

Göç hareketliliği, özellikle zorunlu göç sürecinde göçmenler çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bir taraftan göç sürecinin zorlukları diğer taraftan ise ev sahibi ülkedeki problemler göçmenlerin kırılabilirliğinin daha da derinleşmesine yol açmaktadır. Irkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve nefret söylemi göçmenlerin ev sahibi toplum içerisinde karşılaştıkları zorlukların en bariz örnekleridir. Göç hareketleri artarken yabancılara karşı nefret ve ayrımcılık da varlığını sürdürmektedir. Ev sahibi ülkede yaşanan ekonomik, siyasal ve sosyal istikrarsızlıklar, göçmenleri ve göçmen kökenli grupları günah keçisi olarak konumlandırmaktadır. Bu durum özellikle kendi ülke-lerinde ırk, din, milliyet, toplumsal bir gruba mensubiyet ve siyasi düşünceleri nedeniyle ayrımcılığa veya şiddete maruz kalan göçmen, mülteci, sığınmacı ve uluslararası korruma sahiplerinin ikincil bir kırılabilirlik yaşamalarına yol açmaktadır. Yabancılara karşı

nefret ve şiddet her ne kadar uluslararası göç ve insan hareketliliği ile ilişkilendirilse de bu olgunun yapısal ve bireysel nedenlere dayandığı, tarihsel, siyasal, kültürel, ekonomik ve psikolojik faktörlerin birleşiminden meydana geldiği söylenebilir. Ayrıca bu olgunun belli bir bölge, toplum veya döneme mahsus olmadığı, tarihin her döneminde farklı yerlerde ve çeşitli şekillerde yaşandığı ve yaşanmakta olduğu görülmektedir. Günümüzde göçmen karşıtı politikalarıyla halkların desteğini kazanan politik özneler ve siyasi partilerin güç kazanması iddiayı doğrulayıcı niteliktedir.

Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle bölgedeki savaşlarda yerinden edilen insanların sığınma talep ettiği bir ülkedir. Tarihi boyunca geçiş güzergahı ve varış noktası olarak göç almış, özellikle son yıllarda Suriye iç savaşından itibaren ağırlıklı olarak Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Dünyada en fazla mülteci¹ nüfusuna sahip olmasıyla Türkiye günümüz göç konjonktüründe özel bir yere sahiptir. Diğer yandan yaşanan ekonomik kriz, sosyal ve siyasal problemler, Covid-19 salgını, 6 Şubat depremi ve 2023 genel seçimiyle birlikte toplumsal huzursuzluk giderek artmıştır. Göçmenler, medya aracılığıyla bu huzursuzluğun sebepleri arasında gösterilerek siyasal söylemin malzemesi haline getirilmektedir. Kimi politikacılar siyasi ajandalarını göçmen karşıtlığı üzerinden inşa etmektedir. Çeşitli nedenler ve siyasi amaçlarla medyada yayılan dezenformasyon, göçmenlere yönelik tedirginliği, korkuyu ve nefreti tetiklemektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'de yabancı düşmanlığının temel sebepleri ve sonuçları analiz edilerek gelen göçlerle birlikte yabancı düşmanlığının artıp artmadığı tartışılmakta, konuya ilişkin çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu mühim konu tek bir analizde ele alınamayacak kadar çok boyutlu olduğundan analizde yer verilmeyen hususlarla birlikte daha geniş bir çalışmada yeniden kaleme alınacaktır.

¹Her mülteci bir göçmendir fakat her göçmen mülteci değildir. Bu analizde "ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba meznsubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi"ler geldiği ülke fark etmeksizin mülteci olarak tanımlanacaktır. Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle ülkemize gelen ve Avrupa Konseyi Üyesi ülkelerden gelerek, Türkiye'den uluslararası koruma talep eden yabancılar mülteci statüsü alabilmektedir. Türkiye'nin 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince nedeniyle aynı sebeplerle Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunan kişilere mülteci statüsü verilmemektedir.

YABANCI KİMDİR? YABANCI DÜŞMANLIĞI NEDİR VE NASIL OLUŞUR?

YABANCI KİMDİR

Kimi yabancı olarak tanımlamaktayız? Vatandaş veya yerli olmayan herkes yabancı mıdır? Vatandaşlık kazanmak kişiyi yabancı olmaktan çıkarır mı? Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 3. maddesinin (ü) bendinde yabancı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu soruları yalnızca hukuki çerçevede cevaplamak yetersiz kalacaktır. Resmîyette vatandaş olan bir kişi kendini algılayışı bakımından veya toplum nezdinde hala yabancı sayılabilir. Yabancı kavramı daha kapsamlı olarak ele alınmalı ve kimin yabancı olduğu sorusu kimlikle ve aidiyetlerle ilintili olarak farklı yönleriyle düşünülmelidir. "Ben"i nasıl tanımladığımızla bağlantılı olarak "öteki" değişkenlik göstermektedir. Ortak dil, din, tarih, toprak, gelenek, etnisite, sınıf, politik görüş vb. bireylerin kendilerini "biz" kümesinde değerlendirebilmesi için gerekli unsurlardır fakat bu unsurlardan birkaçının ortaklığı bireyleri her zaman bir arada tutmaya yetmeyebilir. Her bir kavram için farklı aidiyetler kurulabilir. Bu nedenle çatışma durumlarında olgu ve olaya göre farklı biz-onlar ikilikleri kurulmaktadır. Örneğin aynı ana dili konuşmak bakımından ortaklaştığımız gruplarla dini veya politik nedenlerle çatışabiliriz. Kimliğin tanımlanmasında kimi zaman din, dil, tarih, toprak, etnisite, ideoloji, sınıf vb. unsurlardan biri diğerine baskın gelebilmekte, öteki ve yabancı olan bunlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Biz ve öteki, yerli ve yabancı olarak ayrıştırılmak; azınlık ve göçmen gruplara karşı korku ve nefrete dayalı tutum ve davranışlar geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu da yabancı düşmanlığı olarak nitelendirilmektedir. Bu olgu sistematik ayrımcılığa, şiddete ve hatta insanlığa karşı işlenen suçlara dek uzanmaktadır.

YABANCI DÜŞMANLIĞI NEDİR?

Literatürde yabancı düşmanlığı, Yunanca "yabancı" anlamına gelen "xenos" sözcüğü ile 'korku anlamına gelen "phobia" sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşan xenophobia kavramı ile temsil edilmektedir. Dolayısıyla yabancı korkusu olarak tercüme edilmesi daha doğrudur. Korku, düşmanlığın nedenlerinden biridir fakat düşmanlığın etkin ve eyleme yönelik hareketliliğinden yoksundur. Bu nedenle xenophobia, yabancı düşmanlığının geniş kapsamını yeterince yansıtamamaktadır. Merriam Webster sözlüğünde yabancı düşmanlığı, "yabancı sayılan kişilere veya diğer ülke vatandaşlarına karşı gösterilen yoğun nefret veya korkuya dayalı düşmanlık" olarak ifade edilmektedir. Başka bir

tanıma göre “yerli toplumun yerli olmayanlara karşı bir düşmanlık yönelimi” olarak belirtilmektedir. Çeşitli uluslararası örgütlerin konuyla ilgili çalışmalarında ise “belli bir topluluğa veya topluma, ya da ulusal bir kimliğe yabancı olan kişileri ötekileştiren, dışlayan veya kötüleyen ön yargılar, tutumlar ve davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (McKinley vd. 2001: 2). Bu analizde daha kapsayıcı olan son tanımdan ve yabancı olarak addedilenin aidiyetlere göre değişkenlik göstermesinden hareketle, yabancı düşmanlığı çatı kavram olarak kullanılacaktır.

YABANCI DÜŞMANLIĞI NASIL OLUŞUR ?

Yabancı düşmanlığının nedenlerini incelerken bireysel tutum ve davranışlardan önce yapısal nedenlere bakılmalıdır. Bu nedenlere ilişkin izleri, mikro alana etki eden stratejilerde görmekteyiz. Bu stratejiler ve mekanizmalar kimlerin öteki olarak tanımlandığını, kimlerin tehdit olarak görülmesi gerektiğini, hiyerarşik pozisyonları çeşitli araçlarla yeniden ve yeniden üreterek karşıtlıkların yapı-sallaşmasını sağlamaktadır. Öteki, sistematik olarak inşa edilmiş bir kurgudur. Roma'nın kendinden olmayanları barbar olarak tanımlanması, antropolojinin işe koşularak bazı etnik grupların insandışılaştırılması, beyaz üstünlükçülüğün de dayanağını sağlamıştır. Kölelik, sömürgecilik ve apartheid rejimlerini ortaya çıkaran bu kurgunun yalnızca belli etnik grupları değil tüm alt sınıfları hedef aldığı söylenebilir. Egemen grupların tahakkümü altındaki azınlık grupların yapısal olarak ayrımcılığa uğramasının araçları yasalar, söylemler, politikalar ve uygulamalardır.

Bir ülkenin tarihi, uluslaşma süreci, kurumlarının oluşumu, bürokratik yapısı, jeopolitik konumu; ilgili ülkenin diğer ülkelere ve o ülkeden gelenlere yönelik politikaları üzerinde belirleyicidir. Afrika kökenli ve göç geçmişine sahip kişilerin uzun zamandan beri karşılaştıkları ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı devam ederken, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte göçmen kökenli Müslüman toplumlara karşı düşmanlık, nefret suçları ve ayrımcılıkta artışlar yaşanmıştır (Crickley, 2018: 17-26). Avrupa'daki aşırı sağ partilerin yeniden yükselişi ve Covid 19 salgını nedeniyle Asyalı ve Asya kökenli göçmenlere yönelik ırkçılık bazı ülkelerde yabancı düşmanlığının artmasına yol açan nedenler arasındadır.²

2 Örneğin, 8 Mayıs 2020'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, Covid 19 nedeniyle Asyalı ve Asya kökenli göçmenlere karşı artan yabancı düşmanlığının önlenmesi için hükümetleri “toplumlarımızın yabancı düşmanlığına karşı bağışıklığını güçlendirmek için hemen harekete geçmeliyiz” diye bir çağrıda bulunmuştu.

17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da başlayıp ardından diğer bölgelere yayılmış olan uluslaşma süreci, devletlerin homojen ulusal kimlik oluşturmaya, bu kimliğin dışında kalanların tehdit olarak algılanmasına dayanmaktadır. Türkiye'de de Cumhuriyet döneminden itibaren ulus devlet anlayışı yükselmiştir. Ulus devletlerin göçü bir tehdit olarak algılaması yerlilerin yabancılara karşı algısını da şekillendirmektedir. Yaşanan savaşlar ve çatışmalar; etnik köken, dil, kültür, tarih, gelenekler ve diğer faktörlerin birliği üzerinden inşa edilen ulusların birliğini sağlamada ve kimliğini pekiştirmede etkili olmuş, bu bağı pekiştirmek için anlatılar oluşturulmuştur. Anlatılarla, ritüellerle ve eğitimle yeniden üretilen ulusal kimliğin varolması, diri kalması, çoğunlukla içte veya dışta öteki olarak tanımlanana bağlıdır. Dışardan gelen tehlikelere yönelik güvenlik endişesi; Türk kimliği ve ulusal bütünlüğünü korumayı, bu da etnik olarak homojen bir toplum inşasını beraberinde getirmiştir. Kimlerin "biz" olarak tanımlanıp topluluğa dahil edildiğine, kimlerin "onlar" olarak tanımlanıp topluluğun dışında bırakıldığına dair farkındalık sağlayan stratejiler bağlayıcı bir kimlik oluşturmaktadır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun yeniden üretim teorisine göre eğitim sistemi; toplumdaki sosyal eşitsizliklerin ve ayrımcılığın nesiller arasında aktarılmasına neden olmaktadır (Bourdieu ve Passeron, 2015). Resmi anlatı, ritüeller, eğitim ve benzeri yoluyla milliyetçilik, ulusçuluk gibi ideolojiler köklenmekte; ayrımlar, eşitsizlikler, düşmanlıklar üretilmekte ve yeniden üretmektedir.

Bireyleri ötekine karşı tedirgin kılan eğitim sistemi, eskiden ötekileştirilenlerin de durumu içselleştirerek yeni gelen ötekine karşı düşmanlığını yaratmaktadır. Milliyetçilik, yabancı düşmanlığının ve düşmanca saldırıların meşruiyet zeminini oluşturmaktadır. Göçmenlere yönelik insan haklarına aykırı eylemler sosyal medyada tebriklerle karşılanmakta, söylemlerin arka planındaki milliyetçilik vurgusu eylemlerin meşru, kabul edilebilir ve hatta gerekli olduğuna dair algıyı inşa etmektedir. Ulus devlet anlayışının şekillendirdiği toplumsal yapı ve zihin inşası, dini aşırılık ve ırkçılığa varan milliyetçilik dünyada ve Türkiye'de yabancı düşmanlığının yayılmasının nedenlerinden biridir.

Bu bağlamda göçmenler ve azınlıklarla ilgili tehdit algısını kültürel, sosyoekonomik ve siyasi olmak üzere üç kategoriye ayırmak mümkündür: İlki göçmen, göçmen kökenli ve azınlık nüfusların hedef ülkelerin kültürüne ve kimliğine zarar vereceği düşüncesidir. İkincisi bu toplulukların sosyoekonomik tehdit oluşturduğu düşüncesidir. Üçüncüsü ise göçmen ve azınlıkların potansiyel olarak siyaseten sadakatsiz ve yıkıcı olarak görülmesidir (Castles, Miller ve de Hass, 2022: 276).

TÜRKİYE'DE YABANCI DÜŞMANLIĞI ARTIYOR MU?

Ekonomik sorunlar, siyasi belirsizlikler, dezenformasyon, siyasi liderlerin retorikleri, toplumsal ayrışma ve sağlık krizleri toplumdaki kırılma eğilimini artırarak yabancı düşmanlığına zemin hazırlamaktadır. Yabancı düşmanlığını tetikleyen bu sebepler, olgunun giderek daha görünür hale gelmesi ve nefret suçlarıyla sonuçlanmasına yol açmaktadır. Türkiye tarihine baktığımızda nefret suçları ve yabancı düşmanlığı ile yüzleştiğimiz çok sayıda olay yaşanmış ve yaşanmaktadır. Türkiye'de geçici koruma, uluslararası koruma ve şartlı mülteci statüsü altında yaşayan ya da vatandaşlık alan yabancılar yüz yüze ve çevrimiçi mekanlarda doğrudan veya dolaylı olarak yabancı düşmanlığına, nefret söylemlerine maruz kalmaktadırlar. Tüm bu olaylar Türkiye'de ırkçılığın olmadığı yönündeki söylemleri boşa çıkaracak deliller sunmaktadır.

Tarihimizde yalnızca dışarıdan gelene karşı değil içerideki gruplara da farklı etnik köken ve inançları nedeniyle ötekileştirici muamelelerde bulunduğu bilinmektedir. Ermeniler, Kürtler, Aleviler bu gruplar arasında yer almaktadır. Sorunları doğuran sebeplerin ortadan kaldırılarak çözüme kavuşturulamaması Madımak Katliami, 6-7 Eylül olayları gibi iz bırakan olayların yaşanmasına neden olmuştur. Bunlar yabancı düşmanlığının da birer tezahürüdür. Dilimize yerleşmiş olan kimlik temelli nefret söylemleri çok köklü ve henüz geride bırakılmamış çatışmaların izini sürmemize yardımcı olmaktadır.

Türkiye'de, bilinen anlamıyla yabancı düşmanlığının kültürel kodlarına indiğimizde tüm yabancıları kapsamadığını, Ortadoğulu ve Afrikalı göçmenlere yönelik olduğunu görmekteyiz. Türkiye'de son yıllarda yaşanan ekonomik krizle birlikte Akdeniz ve Ege kıyılarında yaşamakta olan Avrupalılara ve Ruslara yönelik tepkilerin görünür hale gelmeye başladığı söylenebilir. Fakat bu tepkiler Ortadoğulu göçmenlere yönelik düşmanlıkla kıyaslanabilecek ölçüde görünmüyor. Gerek nefret söylemi gerekse nefret suçları göz önünde bulundurulduğunda açık hedefin Suriyeli, Afganistanlı, Iraklı ve Afrika ülkelerinden gelen kişilere yönelik olduğu görülmektedir. Uluslararası öğrenciler ve Arap turistler de bu gruba dahildir. Suriyeli toplum 6-7 Eylül olayları benzeri birçok düşmanca saldırıya maruz kalmıştır fakat bu olaylar kamuoyunda ve medyada yeterince yankı uyandırmamıştır. Altındağ, İkitelli, İzmir, Kilis, Karabük ve Sakarya'da ger-

çekleşen olaylar³ bunlardan bazılarıdır. Bu acı olayları önlemeye yönelik politikalar yetersiz kalmakta, nefret suçları çoğunlukla cezalandırılmamaktadır.

Ensar-muhacir gibi kavramlar toplumsal gerçekliği karşılayamadığından zamanla aşınarak anlamı dışına çıkmış, toplumsal asimetriyi ve hiyerarşiyi imler hale gelmiştir. Nefret söylemleri, yabancı düşmanlığı ve ırkçı saldırılar yargılanmadıkça bu konudaki serbestiyet alanı genişlemektedir. Türkiye'deki durum ayrımcılığı da aşarak özellikle geçici koruma statüsü altındaki Suriyelilerin damgalanması ve olumsuz algılanması yoluyla zamanla Arap ve Suriyeli karşıtlığına dönüşmüştür. Bu karşıtlığın tarihsel kökleri de mevcut olduğundan durum ayrımcılıktan nefrete doğru giderek kritikleşen bir hal almıştır. Bu durum Suriye uyruklu bireylerin toplum nezdindeki değerini düşürerek onları insandışılaştırmaktadır.

Kriz dönemlerinde göçmenler günah keçisi ilan edilmekte, kendileri için endişe verici ve güvensiz bir ortam oluşmaktadır. Yaşanan ekonomik krizle birlikte iyiden iyiye belirginleşen ve meşrulaşan göçmen karşıtlığı, 6 Şubat depremi sırasında oluşan dezenformasyonla Suriyelilere yönelik nefret ve nefret söylemini artmış, 2023 seçimlerinde siyasi çıkarların malzemesi haline gelerek yaygınlaşmıştır. 6 Şubat Depremi'nin ilk günlerinde devlete duyulan öfke, siyasi parti temsilcilerinin gerçekliği teyit edilmemiş iddialarla bölgedeki Suriyelilere yönelik yaftalayıcı söylemlerinin sosyal medyada hızla yayılmasıyla bilgi kirliliğine neden olmuştur. Böylece ilk günlerde devlete duyulan güçlü öfke, başta Suriyeliler olmak üzere ülkelerindeki çatışmalar ve istikrarsızlık nedeniyle Türkiye'ye gelen göçmenlere yönelmiştir.

-
- 3 Olayları incelemek için bkz: T24. (2021) Ankara Altındağ'da Suriyelilerin evleri ve dükkanları taşlandı. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qcljv-qLSIo>, Medyascope. (2021). Altındağ'da yaşayanlar Suriyeliler'e yönelik saldırıları anlattı: «Olaylar bu şekilde devam edecek». YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=I3tNuGQ7di4>, Gazeteduvar. (2019). İkitelli'de Suriyelilere saldırı. <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2019/06/30/ikitellide-suriyelilere-saldiri>, Cumhuriyet Gazetesi. (2021). İzmir'de ırkçı saldırı: Suriyeli üç işçi yakılarak öldürüldü. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/izmirde-irkci-saldiri-suriyeli-uc-isciyakilarak-olduruldu-1894800>, NTV. (2018). Sakarya'da Suriyeli hamile kadın ve bebeğini öldürenler için karar. https://www.ntv.com.tr/turkiye/sakaryada-suriyeli-hamile-kadin-ve-bebegini-oldurenler-icin-karar,5biXfJQ-vEmJzf_D2QGAiw, NTV. (2023). Kilis'te 9 yaşındaki Gina'nın öldürülmesiyle ilgili 2 kişi tutuklandı. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kiliste-9-yasindaki-ginanin-oldurulmesiyle-ilgili-2-kisitutuklandi,JZewlqSSj0KcObGqNRMxA>, Hürriyet. (2022) Gabonlu Dina'nın otopsi raporu ortaya çıktı. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gabonlu-dinanin-otopsi-raporu-ortaya-cikti-42255381>

Suriyelilere yönelik ırkçılık alenen ve kitlesel boyutlara ulaşmaktadır. Durumun bu vahamete gelmesinde sosyal medyanın da büyük etkisi vardır. Sosyal medyaya göçmenlerle ilgili yalnızca olumsuz haberler yansımakta, bu durum özellikle Suriyeli algısını giderek kötüleştirilmektedir. Öyle ki Suriyeli kelimesi zaman içinde pejoratif bir anlam kazanmış, özellikle çocuklar arasında hakaret yerine kullanıldığı örneklerle karşılaşmıştır. Gözlemlerimiz -Suriyelilere duyulan toplumsal tepki nedeniyle- farklı ülkelerden gelen göçmenlerin olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmamak için kendilerini onlardan ayırıştırma ihtiyacı duyarak Suriyeli olmadıklarını özellikle belirttiği yönündedir.

“ ‘Seçilmiş halk’, bir ‘günah keçisi’ni dışarı atarak kendini arındırır; böylece kendini kutsal olmayandan ayırmış olur” (Kearney, 2012: 42). Bir başka kültüre dair önyargılar ve stereotipleştirme, yabancı düşmanlığını gözlemleyebileceğimiz alanlardan bir diğeridir. Kültür merkezci ve kültürel üstünlükçü bir bakışla diğerlerini aşağılamak, kültüre has özelliklerle kişileri suçlamak ve damgalamak gündelik hayatta sıklıkla karşılaştığımız örneklerdendir. Batının doğuya bakışının doğulu tarafından içselleştirilmesi, kendi kültürünü ve referanslarını Batılı hermenötik çerçeve ile yorumlaması anlamına gelen self-oryantalizm Türkiye’de belli bir etnik gruba mensup turistlere, göçmenlere ve mültecilere yönelik yabancı düşmanlığının sebepleri arasındadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Coğrafi, ekonomik, kültürel ve sosyal özellikleriyle Türkiye uluslararası göç hareketleri için transit ve hedef ülke konumuna gelmiştir. 2011 yılından bu yana Türkiye, Suriye’den gelen göçler ile yeni bir dönemi tecrübe etmektedir. Mevcut durumda sosyoekonomik krizler toplumsal bölünmelerin derinleşmesine neden olmakta, insan hakları ihlalleri, şiddet eğiliminin artması ve toplumsal uyumun bozulmasına yol açmaktadır. Uyum politikalarının arka planda kalması bu iki toplum arasında sosyal problemlerin yaşanmasına, nefret söylemi ve yabancı düşmanlığı gibi toplumsal sorunların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Sorunların göçmen sayısının büyüklüğünden değil dünyada artan mülteci karşıtlığından, ideolojik saplantılardan,

Türkiye’nin güncel sorunlarından, popülist siyasetçilerin söylemlerinden, kamu politikaları ve süreç yönetiminden kaynaklandığı söylenebilir. Göçün güvenlik tehdidi olarak görülmesi ve kamuoyunun algısının bu yönde şekillendirilmesi oldukça kolaycı, çözüm sunmamakla birlikte ayrışmayı ve kutuplaşmayı tetikleyen bir yaklaşımdır. Ayrımcılık, ötekileştirme, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının insan haklarına ve toplumların geleceğine zarar verdiği bir gerçektir. Güvenlik tehdidi algısıyla karşılıklı nefreti ve düşmanlığı salık veren söylem ve ideolojiler

toplumsal barışı bozarak kısa ve uzun vadelere sonuç verecek kalıcı sorunlar yaratabileceğinden toplumsal huzuru ve güvenliği tehdit etmektedir.

Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarıyla yabancı düşmanlığı özellikle göçmenler söz konusu olduğunda toplumsal düzeni farklı açılardan etkilemektedir. Örneğin ev sahibi toplumdaki refah seviyesi düşük olan, istihdam imkânlarına ulaşmakta zorlanan, yalnız göçmenlerin gelmesiyle kaynakların azalacağından endişelenen kesimlerin kendi haklarını savunmak amacıyla yabancı düşmanlığına yönelmeleri söz konusu olmaktadır (Özmete, Yıldırım ve Serdarhan, 2018: 194). Göçmenlerin ülkede yerleştikleri gerçeğini yadsımak, haklarından mahrum bırakmak, kültürel çeşitliliği reddetmek birçok olumsuz sonuç doğurabilir. İstenmeyen ve varlığı sorunlu görülen, ayrımcılığa maruz kalan ve ırkçı şiddetin hedefi haline gelen etnik azınlıkları meydana getirebilir. Daha güçlü gruplar tarafından istenmeyen özellikler atfedilen etnik gruplar daha düşük sosyal konumlara itilir ve ötekileştirilirler. Bazı göçmen gruplar ve etnik azınlıklar ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi süreçlerle marjinalleştirilerek inşa edilmektedir.

Milliyetçilik, ulusalcılık ve toplumun demografik düzeninin korunmasını öne süren ancak temel amaçlarının siyasette başarılı olmak gibi hedefleri güden popülist siyasetçilerin oluşturduğu ortam bir yandan yabancı düşmanlığının artmasına neden olurken diğer taraftan da ev sahibi toplumun kamu düzenini ve kamu güvenliğini tehdit etmektedir. Göçmenler ve mültecilerin karşılaştıkları yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, hali hazırda kırılgan grupların daha fazla kırılganlaşmasına, kendilerine yapılandırılan etiketin yol açtığı zorluklar ile sürekli mücadele etmek zorunda bırakılmalarına ve nefret suçlarına kurban gitmelerine yol açmaktadır Charalambidou (2018: 174). Marjinalleşme, yabancılaşma ve ev sahibi topluma yönelik aidiyet hissinden yoksun olmak yabancı düşmanlığının göçmenler ve mültecilerde oluşturduğu olumsuz etkilerdendir.

Alt sınıfların konuşma ve ifade hakları çoğu zaman ellerinden alınır ve sessiz bırakılırlar, kendilerini ifade etme girişimleri genellikle bastırılır ve susturulur (Spivak, 2016). Tüm bu damgaların, yargıların ve suçlamaların karşısında göçmenlere kendileri hakkında konuşma fırsatı tanınmamaktadır. Tüm göçmenlerin fikirlerinin duyulması gerekmektedir. Yok sayılma ve aşağılanma kolaylıkla unutulmadığından karşılıklı nefrete zemin oluşturabilir. Var olan nefret giderek karşılıklı hale gelme tehlikesindedir. Mesele Türk toplumunun Suriyelilere yönelik nefretiyle sınırlı kalmayarak Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin de maruz kaldıkları düşmanca tutum ve davranışlara nefretle karşılık verebilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Düşmanlığa ve nefrete tepki göstermenin birçok yolu bulunmakta, insan hakları aktivistlerine duyulan ihtiyaç giderek artmak-

tadır.

Kamu politikalarında önemli bir yere sahip olan göç yönetimi ihtiyaçlara göre değişmeli ve yetkinleşmelidir. Kimseyi geride bırakmama prensibiyle geliştirilmiş dinamik bir göç yönetimi, insan haklarının korunmasına, toplumsal kabulün artmasına, toplumsal içermenin gerçekleşerek kaynaşmanın artmasına sebep olacaktır. Toplumsal barış ve güvenin temini için ırkçılık, ayrımcılık, nefret söylemi ve yabancı düşmanlığı gibi problemlerin giderilmesi ve önlenmesi gerekmektedir. İlkokuldan itibaren ayırıştırıcı ve seçkinci bir yaklaşımla değil ötekiyle, farklı olanla diyalog kurmayı, karşılıklı duyarlılığın geliştirilmesini temeline alan eğitim anlayışı gereklidir. Yabancı düşmanlığının önlenmemesi güvenliği, insan haklarını, farklı toplumlar arasındaki iş birliğini ve Türkiye'nin uluslararası toplumdaki prestijini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla yabancı düşmanlığıyla mücadelede yalnızca kamu kurumları değil toplumun farklı kesimlerini temsil eden sivil toplum kuruluşları ve bireylerin de aktif rol alması gerekmektedir. Toplumsal gerçekliğe sırt dönülmesi, üzerinin örtülmesi, varlığının reddedilmesi; sorunlar üzerine konuşmayı, ön almayı ve çözümler üretmeyi zorlaştırmaktadır.

ÖNERİLER

- 1- Yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, ırkçılık ve nefret söyleminin kabul edilemez olduğu kanuna aykırılık teşkil eden eylemler olarak açıkça belirlenmelidir;
- 2- Bu eylemlerin hem gerçek hayattaki örnekleriyle hem de sosyal medya ve diğer araçlarla yaygınlaştırılmasına karşı hukuki mücadele başlatılmalıdır;
- 3- Şikâyet etme, hak arama ve ihkak-ı hak etme yolları kolaylaştırılmalıdır;
- 4- Çok kültürlülük, hoşgörü ve sosyal uyuma yönelik aktif faaliyetler yürütülmelidir;
- 5- Çok kültürlülük, çeşitlilik ve farklılıklara saygı göstermek toplumun geleceği için ders kitaplarına dâhil edilmelidir;
- 6- Yabancı düşmanlığını besleyen eylemlerde bulunulmamalı, bu tür sosyal sorunlara karşı sessiz kalınmamalı, konuşulmalı, konuyla ilgili doğru bilinen yanlışlar çürütülmeli ve toplum doğrular hakkında bilinçlendirilmelidir;
- 7- Irkçılık, nefret söylemi ve yabancı düşmanlığının toplumda özellikle çocuklar ve gençler üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerinin okullarda ve diğer eğitim platformlarda anlatılmasını sağlanma-

lıdır;

- 8- Yabancı düşmanlığına maruz kalan dezavantajlı kişilerin güçlendirilmesi için çeşitli faaliyetler ve destekler sağlanmalıdır;
- 9- Yabancı düşmanlığını destekleyen gerçek veya tüzel kişileri protesto edilmelidir;
- 10- Irkçılık, nefret söylemi ve yabancı düşmanlığı mağdurlarının adaletle erişimlerini kolaylaştırılmalı ve onlara hukuki destek verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bourdieu, P., Passeron, J.C. (2015) Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri, Ankara: Heretik Yayınları.
- Crickley, A. (2018). Güncel Irkçılık ve Ayrımcılık Türleri: BM Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Komitesi'nin Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. Uluslararası Ayrımcılık Konferansı içinde (ss. 17-26). İstanbul: ESHİD.
- Kearney, R. (2012) Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar: Ötekiliği Yorumlamak, Metis Yayınları, İstanbul.
- McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (eds.), 2021. World Migration Report 2022. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
- McKinley, B., Robinson, M., & Somavia, J. (2001). International migration, racism, discrimination and xenophobia. ILO, IOM and OHCHR.
- Merriam-Webster. (n.d.). Yabancı düşmanlığı. Merriam-Webster.com sözlüğünde. 2 Kasım 2023'te <https://www.merriam-webster.com/dictionary/xenophobia> adresinden alındı.
- Nicoletta Charalambidou.(2018), Mülteci ve Göçmenlere Yönelik Irkçılık ve Ayrımcılık, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, 169-176.
- Özmete, E., Yildirim, H., & Serdarhan, D. U. R. U. (2018). YABANCI DÜŞMANLIĞI (ZENOFOBİ) ÖLÇEĞİNİN TÜRK KÜLTÜRÜNE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18, 191-209.
- Spivak, G. C. (2016). Madun konuşabilir mi. Çev. Dilek Hattatoğlu, Gökçen Ertuğrul, Emre Koyuncu, Dipnot Yayınları.
- Stephen Castles, Mark J. Miller, & Hein de Haas. (2022). GÖÇLER ÇAĞI: Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri (Elif Aydın, Ed.; Birsen Aybüke Evranos, Trans.; 1st ed.). GAV Perspektif.

